

Erken Çocukluk Döneminde Doğa Farkındalığı

Nature Awareness in Early Childhood

Meryem Hayır Kanat*; Ümmühan Yeşil Dağlı**; Seyha Dalfidan***

MAKALE BİLGİSİ

ARTICLE INFO

Araştırma Makalesi Research Article

Sorumlu Yazar:
Corresponding author:

* Yıldız Teknik Üniversitesi
meryemhayir@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-3190-3144

** Yıldız Teknik Üniversitesi
ummuhan.yesil@gmail.com

ORCID: 0009-0003-6295-9647

*** Yıldız Teknik Üniversitesi
seyhadalfidan@hotmail.com

ORCID: 0009-0008-1544-1032

Başvuru / Submitted:

29 Ağustos 2023

Kabul / Accepted :

28 Kasım 2023

DOI: 10.20860/ijoses.1351524

Atıf / Citation:

Kanat, M. H; Dağlı, Ü. Y; Dalfidan, S. "Erken Çocukluk Döneminde Doğa Farkındalığı". Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 19(2023): 22-38.

Benzerlik / Similarity: %24

Öz

Erken çocukluk (0-72 ay) döneminde çocuğun gelişimi hızlıdır ve bu dönemde çocuğun ileriki yaşamı için gerekli olan pek çok becerinin ve kazanımlarının temeli atılır. Bu dönem, çocukların doğa sevgisi ve doğa bilincinin kazandırılması açısından da önemli bir dönemdir. Erken yaşlarda doğa ile etkileşim; çocuğun sağlıklı gelişiminin yanı sıra doğaya karşı farkındalık, bağlılık ve ekolojik sorumluluğunun gelişmesi açısından olumlu sonuçlara yol açmaktadır. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi çocuklarının doğayı nasıl algıladıklarını belirlemektir. Araştırmanın örneklemini okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 23 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri setini çocuklar tarafından çizilen doğa resimleri ve öğretmen tarafından çocuklara uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturmaktadır. Veri analizinin ilk aşamasında, görüşme verileri ve çocukların çizdikleri resimler, nicel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İkinci aşamada çocukların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar ve çizdikleri resimlerden kodlar oluşturulmuş ve kodlar anlamlarına göre gruplandırılarak temalar oluşturulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çocuklar için doğa, hayvanların ve bitkilerin bulunduğu, insan yaşamının dışında, uzakta bir ortamdır. Doğadaki temel ilişkiler hakkında daha çok nesne odaklı bir doğa anlayışına sahiptirler. Bu bağlamda sınıf ve okul dışı doğa etkinliklerinin okul öncesi öğretim programının içeriğine dâhil edilmesi ve doğanın çocuk için bu deneyimler yoluyla bir öğrenme ve yaşam alanı haline dönüştürülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi dönem, doğa algısı, doğa etkinliği, söz çizgi ilişkisi.

Abstract

Early childhood, between the ages of 0-6 (0-72 months), is a period during which a child's development is rapid, and they are ready to learn many things. This period has a significant impact on the child's later life and is also a critical time for instilling a love for nature and environmental awareness. Interacting with nature at an early age leads to positive outcomes, not only for the child's healthy development but also for fostering awareness, connection, and ecological responsibility towards nature. The purpose of this study is to determine how preschool children perceive nature. The sample of the research consists of 23 children attending preschool educational institutions. The data collected from the sample group were subjected to content analysis to reach the research findings. The data set in the study consists of nature drawings by children and semi-structured interview forms administered by teachers to children. Interview data and children's drawings were analyzed using content analysis, a quantitative data analysis method. In the second stage, codes were created from the open-ended responses to the children's questions and the drawings they made. These codes were then grouped and organized into themes based on their meanings. According to the findings obtained from the research, for children, nature is an environment separate from human life, distant, where animals and plants exist. They possess a more object-centered understanding of nature, focusing on basic relationships in nature. In this context, it is recommended to incorporate outdoor nature activities into the preschool curriculum and transform nature into a learning and living space for the child through these experiences.

Keywords: preschool period, nature perception, nature activity, word line relationship.

Giriş

Erken çocukluk dönemi, çocukların temel kavramları ve bilimsel süreç becerilerini kazandıkları deneyimlerle dolu bir dönemdir. Çocukların bu dönemde yaşadıkları deneyimler, bilginin yapı taşları olarak nitelendirilen kavramların kazanılması için uygun ortam oluşturur (Kıldan & Pektaş, 2009). Bu dönemde, gelişimsel özellikleri nedeniyle oldukça meraklı olan çocuklar onları çevreleyen dünya hakkında sorular sorarak ve araştırmalar yaparak çevreyi keşfetmeye çalışırlar. Çocukların bu özellikleri, çevre ile ilgili yeterli bilgi edinebilmelerine, olumlu tutum ve davranış geliştirebilmelerine temel oluşturur (Yaşar, İnal, Kaya, & Uyanık, 2012). Bu yaş dönemlerinde, temel alışkanlıkların ve becerilerin yanı sıra çocuklara çevre bilincinin kazandırılması da büyük önem taşır. Yapılan araştırmalar, çevre sorunlarından en fazla etkilenen grubun çocuklar olduğunu göstermiştir (Taşkın & Şahin, 2008; Gülay & Öznacar, Okul Öncesi Dönem Çocukları için Çevre Eğitimi Etkinlikleri, 2010; Özsoy, 2012; Ayvacı, Bülbül, & Bebek, 2021). Oysa temiz ve sağlıklı bir dünyada yaşamak, çocukların temel hak ve gereksinimidir. Çocukların tüm gelişim alanlarında sağlıklı adımlar atarak büyümeleri ve öğrenmeleri için ekolojik dengeye sahip sağlıklı bir çevrede yaşamaları gerekir. Çocuklara çevre bilinci kazandırılması ise okulöncesi dönemden itibaren sistemli ve planlı doğa/kamp eğitimleri vermek ve tabiatı fark etmeleriyle olanaklıdır (Taner, 2019). Çocuklar en erken yaşlardan başlayarak görebildiği, dokunabildiği, duyabildiği dolayısıyla duyularını kullanabildiği, merak ettiği, gözlemleyebildiği ve test edebildiği bir ortamda, çok daha hızlı ve aktif bir öğrenme gerçekleştirebilir (Erentay & Erdogan, 2017). Sınıf dışındaki ortamlar bu anlamda öğrenme için büyük fırsatlar sunmaktadır. Froebel ve diğ. (1979)'a göre ilk yaşlardan itibaren çocuk ile doğa arasında ilişki kurulmalıdır; çünkü bu çocuğun bedeni, zihni ve ahlaki gelişimi için gereklidir (aktaran; Akyüz, 2019). Dolayısıyla doğa etkinlikleri yoluyla farkındalık ve sevgi geliştirilerek doğa bilincinin temeli oluşturulacak aynı zamanda çocuğun fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi desteklenmelidir. Doğa etkinlikleri, çocukların günlük hayatta gerçekleşen bulutlanma, şimşek, yağmur, rüzgâr, bitkilerin gelişim özellikleri, hayvanların tür ve karakteristikleri gibi doğa fenomenlerini anlaması ve öğrenmesi için yapılan eğitsel çalışmalardır. Bu etkinlik ve gözlemler sayesinde çocuklar günlük yaşamda gerçekleşen olayları, geceyi, gündüzü, güneş ve ay ile mevsimleri, doğadaki hareketleri, neden ve sonuçları ile öğrenir ve böylece olaylar arasındaki bağları daha kolay kavrar (Taner, 2019). Oysa günümüzde çocuklar daha çok kapalı mekânlara çekilmektedir. Migliarese (2008), tarafından “kapalı mekân çocukları” ya da “dijital yerliler” olarak adlandırılan bu çocuklar, doğadan ve doğal bilinçten uzak bir şekilde yaşamaktadırlar. Doğa bilinci, çocuğun yaşam çevresinde bulunan doğal öge ve mekân kullanımıyla kazandırılmalıdır (Budianto & Thorsch, 2002; Migliarese, 2008; Köşker, 2019; Mol, 2019; Temiz & Karaarslan Semiz, 2018). Günümüzde ele alındığı biçimiyle doğa eğitiminin okulda öğretilmesi düşüncesi, yaşamın içinde bir uygulamayı içermediğinden yetersiz kalmaktadır (Çukur & Özgüner, 2008). Sınıfa hapsolmuş, doğanın kendisi yerine görüntüleri üzerinden nesne odaklı, deneyime dayanmayan öğretim etkinlikleri ile ekolojik bilinci hedefleyen bir eğitim gerçekleştirmek mümkün görünmemektedir.

Okul öncesi dönemde çocuklar genellikle fen alanının Biyoloji kısmına yönelir, öğrenme tercihlerini Biyoloji veya Jeoloji içerikli konular lehinde kullanır; doğal olan her şeye odaklanırlar (Taner, 2019). Bu tercih aslında çocuğun gelişim sürecinde kaçınılmaz bir basamağın kullanılma sırasındadır. Çünkü bir kuş yuvasında yumurtaları görmek, bir balığın sudaki hareketlerini ve farklı

böceklerin davranışlarını incelemek, arı veya karıncaların kollektif yaşamlarını gözlemlemek, çiçeklerin renkleri, kokuları, ağaç dallarından yapılan objeleri kullanmak, hatta toprağı-kumu kazmak, suyla oynamak bile çocuklar açısından doyumsuz saatler geçirebilecekleri etkinliklerdir (Taner, 2019).

Okul öncesi eğitim programı incelendiğinde ise çevre eğitime yönelik amaç, kazanım, kavram ve belirli gün ve haftaların az sayıda yer aldığı, çevre eğitimi ile ilişkili olan bölümlerin öz bakım becerileri alanında olduğu tespit edilmiştir (Gulay & Ekici, 2010; MEB, 2013; Yalçın & Demir, 2014). Doğrudan doğa deneyimlerine yönelik bir kazanım ise tespit edilmemiştir (MEB, 2013). Bu bağlamda okulöncesi eğitim programının doğa algısını biçimlendirme, doğal ilişkiler ve süreçlere yönelik farkındalık ve duyarlılıkları geliştirebilme bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. Oysa ki erken yaşlarda doğa ile etkileşimin sağlanması, bireylerin doğaya karşı farkındalık, bağlılık ve sevgi geliştirmeleri, ekolojik sorumluluğun gelişmesi açısından olumlu sonuçlara yol açmaktadır (Ballantyne & Packer, 2002; Chawla, 2006; Civelek & Özyılmaz Akamca, 2017; Guzelyurt & Özkan, 2018; Keliher, 1997; Louv, 2010; Mitchell, Tippins, Kim, Perkins, & Rudolph, 2016).

Okul öncesi dönemde çocukların çevre eğitimi alabilmelerine yönelik pek çok strateji ve yapılabilecek pek çok etkinlik bulunmaktadır (Gulay & Öznacar, 2010). Açık hava sınıfları oluşturarak çocukların doğal unsurlarla etkileşime girebileceği oyun alanları oluşturulabilir ya da çocukların farklı ekosistemleri, bitkileri ve hayvanları keşfetme fırsatları bulabileceği doğa yürüyüşleri ve geziler planlanabilir (Änggård, 2010; Ernst, 2014). Duyusal algıyı artıracak ve bilişsel gelişime katkı sağlayacak yaprak sürme, taş boyama veya kuş şarkılarını dinleme gibi duyuşsal etkinliklerin eğitime entegre edilmesi ile duyuşsal deneyimlerin artırılması sağlanabilir (McCormick, 2022; Philip, 2022; Yıldırım & Akamca, 2017). Erken çocukluk evresinde doğa eğitimi verilmesinde kullanılan bir diğer strateji çocukları yapraklar, çiçekler ve sopalara gibi doğal malzemeler kullanarak sanat oluşturmaya teşvik eden doğa temelli sanat stratejisidir. Bununla çocukların yaratıcılığı teşvik edilir ve çocukların çevreleriyle bağ kurmasına yardımcı olur (Arabacı & Gök, 2021; Flowers, Carrollb, Green, & Larson, 2015; Temiz & Karaarslan Semiz, 2018; Wei, 2020). Eğitimin her aşamasında önemli olmak ile birlikte erken çocukluk döneminde henüz okuma yazma kazanımı olmayan çocuklar için hikâye anlatma ve rol yapma stratejisi ile öğrenmek daha önemlidir. Doğadan esinlenen hikâyeleri ve rol yapma etkinliklerini kullanarak çocukların hayal gücünü harekete geçirip onlara ekosistemler, hayvanlar ve çevre hakkında bilgiler öğretmek doğa eğitimi kapsamındadır (Laely, Madyawati, Hermahayu, Rizki, & Chomisah, 2023; Shih, 2020; Wee, Kim, Chung, & Kim, 2022; Yunker, Orion, & Lernau, 2011). Tohum ekmeyi, böcek davranışlarını gözlemlemeyi ve su döngüsünü keşfetmeyi içeren yaşa uygun bilim deneyleri ve projeleri hazırlamak ve sunmak doğa eğitiminde “bilimsel keşifler” yapmayı sağlar ve çocuklar için çok önemli kazanımlar sunar (Lyon, 1998; Vodopivec, 2010).

Erken çocukluk döneminde doğa algısını belirlemek değerlidir. Çünkü bireyin okul öncesi dönemde doğa ile kurmuş olduğu etkileşim onun sağlıklı gelişimi yanı sıra ileride ekolojik bilinci gelişmiş bireyler olmasını sağlar (Köşker, 2019). Çocukların algılarını belirlemek amacı ile resim yaptırılabilir, hikâyeler anlatılabilir, oyun hamurları ile objeler oluşturmaları istenebilir. Çocukların algıladıkları çevre daha çok doğal unsurlardan oluşan çevredir (Düzenli & Deniz, 2019; Öztürk &

Bayrak, 2017; Eskidemir , Tutkun Yaşar, & Yıldıldırım, 2023). Bu bağlamda çocukların günlük aktivitelerini daha çok doğa ortamlarında yapmalarını sağlamak gerekir.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi yaş grubunda bulunan ve anaokuluna devam eden çocukların doğa algılarını belirlemektir. Henüz okuma yazma becerileri olmayan bu çocuklar duygu ve düşüncelerini çizerek ya da konuşarak ifade edebilirler. Bu nedenle çocukların doğa algılarını ortaya koyabilmek için resim çizmek gibi doğa temelli sanatsal bir etkinlik ve rol yapma ve hikâye anlatma gibi sözlü etkinlik stratejileri kullanılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve çocuklar tarafından çizilen doğa resimleri ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşme esnasında araştırmacıya standartlaştırılmış sorular sormanın yanı sıra, görüşmenin akışına göre katılımcının görüşlerini netleştirmeye ve derinleştirmeye katkı sağlayacak yeni sorular sormasına olanak sunar (Creswell, 2016). Bu görüşme türünde derinlemesine bilgi elde etmek mümkün olur.

Evren-Örneklem

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Fatih ilçesinde yer alan bir devlet ilkokulunun bünyesinde bulunan ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundan, üç farklı şubenin 22 öğrencisi oluşturmaktadır. Bunların 11'i kız, 11'i erkek öğrencidir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla ilk aşamada çocuklardan araştırmacı tarafından verilen kâğıtlara (A4) “doğa” resimleri çizmeleri istenmiştir. Böylece görüşme sorularının, çocukların doğa resimlerine etki etmemesi amaçlanmıştır. Çizimlerde renkli boya kalemleri ve kurşun kalem kullanılmıştır. Daha sonra açık uçlu yedi (7) sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile çocukların duygu ve düşüncelerini anlatmaları istenmiş, anlatımlar okulöncesi öğretmeni olan 2 numaralı araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır. Doğa; insan eylemlerinin müdahalesi dışında, kendi yasaları doğrultusunda sürekli gelişen, değişim halinde olan, kendini yaratan ve dönüştüren bir güçtür. Canlı ve cansız varlıkların hepsini kapsamaktadır (Türkdoğan, 2017). Bu bağlamda görüşme formunda çocuklara yöneltilen sorular;

1. Doğa nedir?”
2. Doğa denilince senin aklına ne geliyor?
3. Doğada neler vardır?
4. Toprak, Güneş, Su ve Hava olmazsa ne olur?
5. Doğada en çok neyi seversin?
6. Şimdi doğada olsaydın ne yapmak isterdin?
7. Doğayı korumak için neler yapabiliriz?

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi; elde edilen metin dosyaları, görsel materyaller, ses ve görüntü dosyaları vb. üzerinde araştırma içeriğini keşfetmeyi amaçlayan bir nitel analiz yöntemidir. İlk etapta araştırmacı dosya içerisindeki sözcükleri, anlamlarını, neyi ifade etmek istediğini belirleyerek kodlar elde eder. Objektif şekilde elde ettiği kodları anlamlarına göre tasnif ederek temaları oluşturur. Daha sonra elde edilen kodlar ve temalar frekans ve oranlara göre tablolar oluşturulur (Berg, & Lune, 2015, s. 380-414).

İlk olarak araştırmanın veri setini oluşturan görüşme verileri ve çocukların çizdikleri resimler analiz edilmek üzere toplanmıştır. İkinci aşamada açık uçlu sorulara verilen cevaplar ve resim nesnelere nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuş ve kodlar oluşturulmuştur. Analizler için program kullanılmayıp manuel kodlama yapıldığı için elde edilen kodlar Microsoft Excel programına aktarılmış kodlar soyut ve somut olarak tasnif edilmiş ve anlamlarına göre gruplandırılarak kavram tabloları oluşturulmuştur. Tablolar oluşturulurken anlam benzerliği ve sorulara verilen cevapların benzerliği nedeni ile 1 ve 3. sorular için ortak tablo, 4. ve 5. Soru için tek tablo, 6. ve 7. soru için ortak tablo düzenlenmiştir. Tablolar düzenlenirken temalar, kategoriler ve ifadeler belirlenmiş frekans (kullanılma sıklığı) değerleri verilmiştir. Literatürdeki çalışmalara benzer şekilde tema olarak Canlı Unsurlar kategorisinde atmosfer, bitki, hayvan, insan kategorileri oluşturulmuştur. Cansız Unsurlar temasında; doğal unsurlar ve beşeri unsurlar kategorileri oluşturulmuştur (Köşker, 2019). Daha sonra kavram tabloları temalara göre gruplara ayrılmış ve veriler sayısallaştırılmıştır. Sonrasında bulgular rapor haline getirilmiştir. Bu işlem alan uzmanı iki kişi tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiş ve elde edilen kodlara göre kodlayıcılar arasında %90 oranında uyum olduğu görülmüştür.

BULGULAR

Okul öncesi öğrencilerin doğa farkındalığını ve doğa ile olan ilişkisini ölçmeyi amaçlayan araştırmanın bulguları iki farklı veri toplama yöntemine bağlı olarak iki başlık altında toplanmıştır. Bulguların ilk kısmında öğrencilere çizdirilen doğa resimlerindeki bulguların analizi yapılmıştır. İkinci kısmında ise okul öncesi öğretmeni olan 2 numaralı araştırmacı tarafından yedi sorudan oluşan araştırma soruları ile görüşmeler yapılmıştır. Her iki veri setinden elde edilen bulgular ile okul öncesi eğitim çağındaki çocukların doğadan ne anladıkları, doğada ne yapmak istedikleri ve onu nasıl korumaları gerektiği ile ilgili verilere ulaşılmıştır.

Resim Bulguları

Görüşmelerde yabancı uyruklu ve Türkçe dil yeterliliği olmayan üç öğrenciden sözlü veri toplanamamış olmasına rağmen resim yapmak gibi evrensel dil çizgilerine sahip bir sanatsal aktivite ile tüm öğrencilerden veri toplanabilmiştir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla obje resmetmişlerdir. Okul öncesi öğrencileri tarafından çizilen tüm doğa resimlerinde Atmosfere ve Floraya ait unsurlar en sıklıkla yer almıştır. Cansız doğal unsurlardan olan Atmosfer kategorisinde 20 öğrencinin resminde *güneş* ve *bulut* resmedilmiş iken 4 öğrenci *gökyüzü*, 3 öğrencide *gökkuşağı* resmetmiştir. Atmosfer kategorisinde resmedilen objeler arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yoktur. Cansız doğal unsurlardan Yeryüzü kategorisinde çizilen objeler fazla değildir. Sadece *dağ*

(f=3), *deniz* (f=2), *kumsal* (f=1) olmak üzere üç obje resmedilmiştir. Deniz ve kumsal sadece kız öğrenciler tarafından resmedilmiştir (Tablo 1).

Canlı doğal unsurlardan bitkiler kategorisinde resmedilen en önemli obje 18 kişi tarafından resmedilen *ağaç* olmuştur. İkinci ve üçüncü sırada 8'er tekrarlanma sıklığı ile *çiçek* ve *çimen* objeleri yer almaktadır. *Kök* (f=3) ve *çalı* (f=2) resmedilen diğer bitkiler olmuştur. Canlı doğal unsurlardan hayvanlar kategorisinde en sık resmedilen unsur *kelebek* (f=6) olmuştur. Resmedilen diğer hayvanlar; *kuş* (f=5), *kedi* (f=5), *leylek* (f=2), *tavşan* (f=1) olmuştur. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla hayvan resmi ve özellikle de kelebek resmi çizmişlerdir (Tablo 1).

Canlı Beşeri Unsurlar teması bağlamında resmedilen insanlara baktığımızda; *çocuk* (f=8) öğrencilerin resminde en sık rastlanan unsur olmuştur. *Baba* (f=4) ve *anne* (f=2) eşit sayıda kız ve erkek öğrenci tarafından daha az sıklıkla resmedilmiştir (Tablo 1).

Cansız Beşeri Unsurlar teması altında yer alan barınma alanı kategorisinde *ev* (f=13) en sıklıkla resmedilen obje olmuştur. *Çadır*, *çit*, *ışık* barınma kategorisinde yer alan ve birer öğrenci tarafında resmedilen objeler olmuştur. Ulaşım unsurları kategorisinde *yol* (f=3), *trafik ışığı* (f=1), *araba* (f=1) resmedilen diğer unsurlar olmuştur. Oyun unsurları kategorisinde; *kaydırak* (f=1) ve *salıncak* (f=1) resmedilmiştir (Tablo 1). Yiyecekler kategorisinde *dondurma* (f=1) ve *havuç* (f=1) çizilmiştir (Tablo 1).

Duygu ifadeleri temasında semboller kategorisinde *kalp* (f=4) ve *gölge* (f=1) daha çok kız öğrenciler tarafından resmedilmiştir. Efsanevi Yaratık kategorisinde bir kız öğrenci tarafından *unicorn* resmedilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Çizilen Doğa Resimlerindeki Kod, Kategori Ve Temaların Dağılımı

Tema	Kategori	Kod	Frekans (f)		Toplam	
			Kız	Erkek		
Cansız Doğal Unsurlar	Atmosfer	Güneş	11	9	20	
		Bulut	10	10	20	
		Gökyüzü	2	2	4	
		Gökkuşáğı	2	1	3	
	Yeryüzü	Dağ	1	2	3	
		Deniz	2	-	2	
		Kumsal	1	-	1	
	Canlı Doğal Unsurlar	Bitkiler	Ağaç	9	9	18
			Çiçek	3	5	8
			Çimen	3	5	8
Kök			2	1	3	
Çalı			2	-	2	
Hayvanlar		Kelebek	5	1	6	
		Kuş	3	2	5	
		Kedi	3	2	5	
		Leylek	1	1	2	
		Tavşan	-	1	1	

Canlı Beşeri Unsurlar	İnsan	Çocuk	4	4	8	
		Baba	2	2	4	
		Anne	1	1	2	
Cansız Beşeri Unsurlar	Barınma Alanı	Ev	8	5	13	
		Çadır	-	1	1	
		Çit	1	-	1	
		Işık	1	-	1	
	Ulaşım Unsurları	Yol	-	3	3	
		Trafik Işığı	-	1	1	
		Araba	-	1	1	
	Oyun Unsurları	Salıncak	-	1	1	
		Kaydrak	-	1	1	
	Yiyecek	Havuç	-	1	1	
		Dondurma	-	1	1	
	Duygu İfadesi	Semboller	Kalp	4	1	5
			Gölge	1	-	1
		Efsanevi Yaratık	Unicorn	1	-	1
	Toplam			83	74	157

Çocukların çizdiği doğa resimlerine örnekler Şekil 1’de sunulmuştur. Resimlerde doğadaki canlı ve cansız unsurlar ile birlikte beşeri unsurlarda sıklıkla kullanılmıştır. Resim örneklerinde (Şekil 1-4) görüldüğü üzere doğa, çocuklar tarafından ağırlıklı olarak bitkisel ve cansız doğal unsurlar üzerinden resmedilmiştir. Bununla birlikte bu unsurlara; hayvanlar, insan ve beşerî unsurların eşlik ettiği çizimler de bulunmaktadır. Resim 1.1’de EÖ12 kodlu erkek çocuk sayfanın tamamını kullanmış ve üst kısma Atmosfer temasında yer alan güneş, bulut çizmiş ve ufuk çizgisi ile gökyüzünü ifade etmiştir. Beş adet çizilen kuş objesi bulutların üzerinde ve bulutlara yakın büyüklükte resmedilmiştir. Resimde çizilen ağaç büyük ve gök kuşağı etrafını çevirmiştir. Ağacın sol tarafında ev, evin önünde kaldırım taşları döşeli yol ve hemen yanında çocukların oynadığı oyun parkı resmedilmiştir. Ağacın sağ tarafında ise çiçekler, çim ve kedi resmedilmiştir. Ağacı merkeze aldığımızda her iki tarafta da kelebek çizilmiştir. Resmi çizen çocuk için doğa yaşamla iç içe olan yakın çevremizden oluşmaktadır.

Kız çocuk tarafından (KÖ11) çizilen Şekil 1.2’deki resimde sayfa çok yoğun olarak kullanılmış ve çizilen güneş ve bulutlar gülen obje olarak resmedilmiştir. Bulutların arasına kalpler ve kuş çizilmiş ve altına dağ temsil eden bir çizgi çizilmiştir. Bulutta başlayan kalp çizimleri dağın üzerinde ve tüm resimde ki boşluklara da çizilmiştir. Resmin merkezine çizilmiş olan okulun etrafında; ağaçlar, öğretmen, çocuklar, çiçekler ve çim resmedilmiştir. Bu çocuk için doğa içerisinde yaşadığı çevreden ibaret olarak resmedilmiştir. Şekil 1.3’de KÖ7 kodlu kız öğrencinin resminde boyut yer almamaktadır. Güneş, bulut, kelebek, ev, meyve ağaçları, kedi ve kedi kaçmasını diye çizdiği çit yer almaktadır. Şekil 1.4’de EÖ16 kodlu erkek öğrenci doğa resminin merkezine büyük bir ev, ağaç ve çocuk resmetmiştir. Resmin sağ üst köşesinde gülen bir güneş ve bulutlar sağ alt köşesinde ise tavşan, kedi ve havuç çizmiştir.

Şekil 1.1. EÖ12'ye ait doğa resmi

Şekil 1.2. KÖ11'e ait doğa resmi

Şekil 1.3. KÖ7'ye ait doğa resmi

Şekil 1.4. EÖ16'ya ait doğa resmi

Şekil 1: öğrencilerin çizdiği doğa resimlerinden örnekler

Resimlerde görüldüğü üzere cansız doğal unsurlar olarak; atmosfere ait güneş ve bulut, yeryüzüne ait dağ yer almaktadır. Canlı doğal unsurlar daha çok yakın çevreden resmedilmiştir. Bunlar; hayvanlar kategorisinden; *kedi*, *kelebek*, *tavşan* ve bitkiler kategorisinden; *ağaç*, *çiçek*, *çim* gibi canlı unsurlardır. Resimlerde beşeri unsur olarak; *insanlar* ve insan yapısı olan *bina* ve *yollar* resmedilmiştir. Bu durum erken çocukluk dönemindeki çocuklar için doğanın uzakta bir yer değil, kendi yaşamlarını sürdürdükleri çevreden bir parça olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Görüşme Bulguları

Okul öncesi öğrencileri ile yapılan görüşmelerde “*Doğa nedir?*” sorusu ile görüşmeye başlanmıştır. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar ve tekrarlanma sıklıkları; “*hayvanların yaşam ortamıdır (f=5)*, *ağaçlardır (f=5)*, *çiçeklerdir (f=4)*, *güneştir (f=2)*, *kuşlardır*, *canlı demektir*, *çevredir*, *ormandır*, *bitkilerdir*, *güzel ortamdır*, *yaşamdır*, *insanların yaşadığı yerdir*, *evdir*, *geri dönüşümdür*, *havadır*” şeklinde olmuştur.

Çocuklara ikinci olarak “**Doğa denilince aklınıza ne geliyor?**” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar; “*çiçek (f=5), kelebek (f=4), ağaç (f=3), çevre (f=3), hayvanlar (f=2), evler (f=2), çimen, ormanlar, dağ, hayvanat bahçesi, geri dönüşüm, yavru kedi geliyor, yere çöp atmamalıyız, Allah geliyor*” ifadelerini kullanmışlardır.

Araştırmanın üçüncü sorusu olarak “**Doğada neler vardır?**” sorusuna cevap olarak en sıklıkla canlı doğal unsurlar dile getirilmiştir. Bunlar; “*Ağaç (f=14), Hayvanlar (f=9), Çiçekler (f=9), Evler (f=4), Hava (f=3), Bulut (f=3), Bitki (f=2), Meyveler (f=2), Güneş (f=2), İnsan (f=2), Bulut, Maymun, Kurt, Ayı, Kelebek Panda, Aslan, Fil, Çit, Dağlar, Kâğıtlar, Okul*” olmuştur.

Okul öncesi öğrencilerinin ilk üç araştırma sorusuna verdikleri cevaplar soruların kapsamının benzer olması nedeni ile benzer olmuştur. Bu bağlamda cevapların içerik analizleri birleştirilerek Tablo 2’de yer alan sonuçlara ulaşılmıştır. Tablo 2’ye göre çocuklar doğayı anlatırken en sıklıkla yaşam ortamı olarak görmüşlerdir. Yaşam ortamı olarak doğa kategorisinde; “*hayvanların yaşam ortamı (f=13), insanların yaşadığı yer (f=3), Çevre (f=2), yaşam (f=2), güzel ortam ve geri dönüşüm*” kodları oluşturulmuştur. Doğadaki canlı unsurları anlatırken bitkileri hayvanlara göre daha fazla ifadelerinde kullanmışlardır. Doğadaki canlı unsurları anlatırken bitkiler kategorisinde; “*ağaç/orman (f=17), çiçek (f=8), bitki (f=2), meyve (f=2), çimen*” hayvanlar kategorisinde ise “*kelebek (f=5), aslan, ayı, fil, kurt, kuş, maymun, panda, yavru kedi*” ifadelerini kullanmışlardır. Doğadaki cansız unsurlar kategorisinde; “*bulut (f=6), güneş (f=3), hava (f=2), dağ (f=2)*” kavramlarını kullanmışlardır. Çocuklar doğayı anlatırken canlı olmayan beşeri unsurları da kullanmışlardır. Bunlar arasında yapılar ve özellikle “*ev (f=5)*” yer almaktadır.

Tablo 2: Çocukların Doğaya Yönelik İfadelerinin Çözümlemesi

Tema	Kategori	Kod	Frekanslar (f)		
			Kız	Erkek	Toplam
Ortam	Yaşam Alanı Olarak Doğa	Hayvanların yaşam ortamı	7	6	13
		İnsanların yaşadığı yer	1	2	3
		Çevredir	2		2
		Canlıdır / Yaşamdır	1	1	2
		Güzel ortam	1		1
		Geri dönüşümdür		1	1
Fiziki Çevre	Canlı Unsurlar /Bitkiler	Ağaç /Orman	8	9	17
		Çiçek	5	3	8
		Bitki	2		2
		Meyveler	1	1	2
		Çimen	1		1
	Canlı Unsurlar / Hayvan	Kelebek	4	1	5
		Aslan		1	1
		Ayı		1	1
		Fil		1	1
		Kurt		1	1
		Kuş	1		1
		Maymun	1		1
		Panda		1	1

		Yavru Kedi	1	1	
Beşeri Çevre	Canlı Olmayan Unsurlar / Morfoloji ve Hidrografya	Bulut	2	4	6
		Güneş	1	2	3
		Hava	2		2
		Dağ		2	2
		Ev /Evler	1	4	5
	Canlı Olmayan Unsurlar / Yapılar	Okul		1	1
	Çit	1		1	
	Kâğıt	1		1	
Maneviyat	Allah		1	1	
Toplam			43	44	87

Araştırmanın iki önemli sorusu olan “Doğada neyi seversiniz? ve “Doğada ne yapmaktan hoşlanırsınız?” sorularına verilen cevapların örtüşmesi nedeni ile iki soruya verilen cevaplar kodlanmış, kategori ve temalara ayrılarak Tablo 3’te gösterilmiştir. Okul öncesi öğrencilerin doğada en sevdikleri şey canlı doğal unsur olarak hayvanlar kategorisinde; *hayvanlar (f=3)*, *kelebekler (f=3)*, *kediler (f=2)*, *kuşlar (f=2)* kavramları olmuştur. Bitkiler kategorisinde; *çiçekler (f=3)*, ve *ağaçlar (f=1)* kavramları yer almıştır. Canlı olmayan unsur olarak atmosfer kategorisinde; *bulutlar (f=1)*, *gökkuşağı (f=1)* kavramları olmuştur. Doğada yapmayı sevdikleri aktiviteler için birer öğrenci tarafından; *kamp yapmak, arkadaşlar, insanlar ve okula gelmek* ifadeleri kullanılmıştır.

“Şimdi doğada olsaydınız ne yapmak isterdiniz?” sorusuna verilen cevaplar dört kategoride toplanmıştır. Çocuklardan on üç (13) tanesinin yapmak istedikleri aktiviteler oynamak kategorisinde toplanmıştır. Özellikle “*oyun oynamak (f=5)*” erkek çocuklar tarafından doğada yapmayı istedikleri aktivite olarak belirtilmiştir. Oyun kategorisindeki diğer kodlar; “*kelebeklerle oynardım (f=2)*, *kedilerle oynamak isterim (f=2)*, *hayvanları severdim (f=2)*, *koşardım (f=1)*, *çimenler üzerinde yuvarlanırdım (f=1)*” ifadeleri olmuştur. Oyun oynamaktan sonra çocukların doğada ikinci önemli yapmak istedikleri aktivite sosyalleşmektir. Sosyalleşmek kategorisinde toplanan kodların her biri farklı bir çocuk tarafından ifade edilmiştir. Bu kodlar; “*arkadaşlarımla dolaşmak isterim, kamp yapmak isterdim, patlamış mısır yemek, anneme çiçek götürürdüm, ders yaparım*” şeklindedir. Hayal kurmak kategorisinde sadece bir çocuğun “*bulutlara dokunmak ve uçmak isterim*” ifadesi bulunmaktadır. Doğada olduğunda en seveceği aktivite olarak “*gökkuşağına bakmak*” bir erkek çocuk tarafından dile getirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Öğrencilerin Doğada En Sevdikleri Unsurlar Ve En Severe Yapmak İstedikleri Aktiviteler
Frekanslar(f)

Tema	Kategori	Kod	Kız	Erkek	Toplam
Doğada en çok neyi seversiniz?	Hayvanlar	Hayvanları	2	1	3
		Kelebekleri	3		3
		Kedileri		2	2
		Kuşları	1	1	2
	Bitkiler	Çiçekleri	1	2	3
		Ağaçları	1		1

Atmosfer	Bulutları	1		1
	Gökkuşağını		1	1
İnsan aktiviteleri	Kamp yapmayı	1		1
	Arkadaşlarımı		1	1
	İnsanları		1	1
	Okula gelmeyi		1	1
	Oyun oynardım	1	4	5
Oynamak	Kelebeklerle oynardım	2		2
	Kedilerle oynamak isterim		2	2
	Hayvanları severdim	2		2
	Koşardım	1		1
	Çimenler üzerinde yuvarlanmak	1		1
	Arkadaşlarımla dolaşmak isterim	1		1
Sosyalleşmek	Kamp yapmak isterdim		1	1
	Patlamış mısır yemek	1		1
	Anneme çiçek götürürdüm		1	1
Eğitim	Ders yapardım		1	1
	Hayal	Bulutlara dokunmak ve uçmak isterim	1	
Bakmak	Gökkuşağına bakmak		1	1
Toplam		20	20	40

Doğanın yaşamsal önemi ve doğa koruma farkındalığına yönelik olarak çocuklara yönelttiğimiz “Toprak, Güneş, Su ve Hava olmazsa ne olur?” ve “Doğayı korumak için neler yapabiliriz?” sorularına verilen cevaplardan elde edilen bulgular Tablo 4’te kodlar ve kategorilere ayrılarak gösterilmiştir. “Toprak, Güneş, Su ve Hava olmazsa ne olur?” soruna verilen cevaplardan “yaşam zorluğu” ve “ölüm” şeklinde iki kategori oluşturulmuştur. Yaşam zorluğu kategorisindeki kodlar; “oksijen olmazdı ($f=7$), üşürüz ($f=3$), insanlar susuz hayvanlar yemeksiz kalır ($f=2$), çiçekler ve ağaçlar açamazdı ($f=1$)” şeklindeyken; Ölüm kategorisinde; “Ölürüz/ Yaşayamazdık ($f=3$), Her şey kururdu ($f=2$), Bitkiler, hayvanlar ve insanlar yaşayamaz ($f=1$)” şeklinde olmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: Doğanın Yaşamsal Önemi Ve Doğa Koruma Farkındalığı

Tema	Kategori	Kod	Kız	Erkek	Toplam
Toprak, Güneş, Su ve Hava olmazsa ne olur?	Yaşam Zorluğu	Oksijen olmazdı	5	2	7
		Üşürüz	1	2	3
		İnsanlar susuz, hayvanlar yemeksiz kalır		2	2
		Çiçekler ve ağaçlar çiçek açamazdı	1		1
	Ölüm	Ölürüz/ Yaşayamazdık	1	2	3
		Her şey kururdu	1	1	2

		Bitkiler, hayvanlar ve insanlar yaşayamaz	1		1
Doğayı korumak için neler yapabiliriz?		Yere çöp atmamalıyız	5	3	8
		Suları kirletmemeliyiz	1		1
	Çevre Kirletmemek	Egzozla çevreyi kirletmemeliyiz		1	1
		Çöpleri geri dönüşüme atmalıyız		1	1
	Canlılara Duyarlı Olmak	Hayvanları ve ağaçları korumalıyız / iyi davranmalıyız	1	6	7
	Ağaçları kesmemeliyiz	1	2	3	
Toplam			18	22	40

Çocukların doğa koruma farkındalıkları oldukça iyi çıkmıştır. “Doğayı korumak için neler yapabiliriz?” sorusuna verilen cevaplar “çevreyi kirletmemek” ve “canlılara duyarlı olmak” kategorilerinde toplanmıştır. Çocukların yarısı çevreyi kirletmemenin doğayı korumak için yapılacak şey olduğunu, diğer yarısı da canlılara duyarlı olmanın doğayı korumaya katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Çevre Kirletmemek kategorisindeki kodların sıklığı ve dağılımı; “yere çöp atmamalıyız ($f=8$), suları kirletmemeliyiz ($f=1$), egzozla çevreyi kirletmemeliyiz ($f=1$), çöpleri geri dönüşüme atmalıyız ($f=1$)” olarak belirlenmiştir. Canlılara Duyarlı Olmak kategorisindeki kodların sıklığı ve dağılımı; “hayvanları ve ağaçları korumalıyız / iyi davranmalıyız ($f=7$), ağaçları kesmemeliyiz ($f=3$)” şeklinde iki kod altında toplanmıştır (Tablo 3).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Okul öncesi dönemde olup, okul öncesi eğitime devam eden çocuklardaki doğa algısı ve doğa kavramına yönelik düşünceleri iki farklı veri seti ile ortaya koyan araştırmanın en önemli sonucu çocukların doğayı yakın çevrelerinde yer alan canlı ve cansız doğal unsurlar ile beşeri unsurların ortak alanı olarak görmeleridir. Çocukların resimlerinde en sıklıkla **canlı olmayan doğal unsur** olarak *güneş ve bulut*, **canlı doğal unsurlar** kategorisinde de *ağaç, kelebek ve kuş* resmedilmiştir. **Canlı beşeri unsur** olarak *çocuk, anne ve baba*; **cansız beşeri unsur** olarak *ev* çizilmiştir. Kız öğrenciler doğayı daha çok uzak çevre, erkekler ise yakın çevre olarak resimlemiştir. Erkek öğrenciler resim nesnesi olarak daha çok insanı çizmişken, kız öğrenciler bitki ve hayvanları resimlemiştir. Resimlerde cansız doğal unsuru olarak güneşin tek çizilmesine karşın bulutun çok sayıda resmedilmesi çocukların doğru algılara sahip olduğunu gösterir. Çocuk resimlerinde; “*güneş, bulut, ağaç, çiçek, çimen, kelebek, kuş, çocuk, ev*” daha sıklıkla rastlanılan çizimlerdendir. Bu sonuçlar literatürdeki benzer çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Köşker, 2019; Mol, 2019). Genel olarak çocuklar yaşadıkları çevreden çizimler yapmışlardır ve çocuklar için genellikle doğa yaşadığı çevredeki, park, bahçe ve piknik yaptığı alanlardan ibarettir. Çizimlerde atmosfere ait güneş, bulut, gökyüzü, ufuk çizgisi gibi unsurların resmin üst tarafında yer alması, kuşların bulutlara yakın resmedilmesi mekân aktarımında doğru bilgileri olduğunu göstermektedir. “Ev” genellikle resimlerde merkeze yerleştirilmiştir. Bu durum erken çocukluk dönemindeki birey için evi doğanın merkezine yerleştirdiğini göstermektedir. Doğa bilincinin çocuğun yaşam çevresinde bulunan doğal öge ve mekân kullanımı ile kazandırılması görüşü araştırma bulguları ile uyumludur (Budianto & Thorsch, 2002). Çocukları kapalı mekânlardan

çıkarmak ve yakın çevresindeki doğal alanları kullanmaya yönlendirmek “dijital yerli” (Migliarese, 2008) olarak doğan günümüz çocukları için yaşamsal önemdedir.

Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre; çocuklar için doğa; ağaçların olduğu ve havyaların yaşadığı yerdir. İçerisinde *çiçekler, kelebekler, kuşlar ve evler* bulunan bu alan daha çok kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Oysa resimlerde çizdikleri objeler kırsal alandan çok kendi yaşam alanlarına dairdir. Bu sonuç bize çocukların tanımladıkları doğa ile çizdikleri doğa arasında farklılık olduğunu göstermektedir ve çocuklardaki çizgi gelişimi ile ilgilidir (Çecen, 2018). Sadece beş çocuk doğayı anlatırken *ev* kavramından bahsetmişken, doğayı çizen sekiz çocuk *ev* çizmiştir. Resimlerde 22 öğrenciden 20 tanesi resminde cansız doğal unsurlardan olan güneş ve bulut çizmiş olmasına rağmen doğayı anlatırken sadece ¼ oranında çocuk bunlara yer vermiştir. Sınıflara hapsolmuş bir doğa eğitiminde çocukların resimlere yansıtmış oldukları doğal unsurları içselleştirerek dile getirmekte eksik kaldıkları anlamına gelebilir. Bu sonuç Çukur & Özgüner (2008)’in sınıfta verilen doğa eğitiminin yetersiz kaldığı sonucu ile örtüşür. Okul öncesi dönemdeki çocukların duygularını söz yerine çizgilerle anlatma becerisinin yani sanatsal yönünün daha gelişmiş olması ile ilişkili olabilir. Sanatsal etkinlikler çocukların çevre ile bağ kurmalarında yardımcı olur (Arabacı & Gök, 2021; Flowers, Carrollb, Green, & Larson, 2015; Temiz & Karaarslan Semiz, 2018; Wei , 2020). Bununla birlikte çocukları anlamamıza da yardımcı olur.

Aile geçmişleri ve açık hava deneyimleri ne olursa olsun çalışmaya katılan bütün çocukların kuş ve ağaçtan bahsettikleri ve hepsinin resimlerinde mutlaka ağaç olduğu tespit edilmiştir. Çocuklarla gerçekleştirilen görüşmeler sırasında sıklıkla öne çıkan kategori ise hayvanlar olmuştur. Çocukların, resimlerinde hayvanlara, bitkisel unsurlar ve cansız doğal unsurlar kadar sıklıkla yer vermedikleri ancak görüşmeler esnasında hayvanları sıklıkla vurguladıkları dikkat çekmektedir. Bu bulgular alan yazın ile uyumludur (Taşkın & Şahin, 2008)

Anaokulu çocuklarının doğada en sevdikleri **canlı doğal unsurlar**; *hayvanlar, kelebekler, kuşlar, çiçekler* olmuştur. En sevilen **aktivite** olarak; *oyun oynamak, koşmak, yuvarlanmak, hayvanları sevmek* gibi oyun aktiviteleridir. Çocukların oyun oynamaktan sonra ikinci olarak *arkadaşlarla dolaşmak, kamp yapmak, patlamış mısır yemek, anneye çiçek götürmek gibi* sosyalleşmeye yönelik aktiviteleri doğada yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar Mol (2019)’un çocukların doğayı ifade etmek için en çok kullandıklarını tespit etmiş olduğu doğa figürleri sonuçları ile benzerdir.

Çalışmaya katılan okul öncesi dönemde çocuklarının doğanın önemine dair anlamlı ifadeler kullandıkları, toprak, güneş, su ve hava olmazsa yaşamın mümkün olamayacağı farkında oldukları görülmüştür. Bu yaşamsal kaynakların sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanması için çevreye duyarlı olunması ve kirletilmemesi gerektiği noktasında birleşmektedirler. Çevre bilinci iyi olan bu çocukların doğa kamplarına dâhil edilmesi kazanımlarını daha da artıracaktır (Froebel, Sturrock, Reynolds, Grennan, Roxburgh, & Macsween, 1979; Taner, 2019). Bu ise ekolojik sorumluluklarının farkında bireylerin yetişmesine katkı sağlayacaktır.

Doğal dünya ile etkileşimin sınırlı olması ve doğa deneyimlerinin yetersizliği, çocuklarda bilinmeyen durumlara karşı korku geliştirilmesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda erken yaşlarda gerçekleştirilecek doğa deneyimleri, olumsuz algı ve korkularının azalmasında etkili olacaktır. Erken

çocukluk dönemi doğa sevgisi ve doğa bilincinin kazandırılacağı önemli bir dönemdir. Doğa ile ilgili deneyimler, çocukların farkındalık kazanmalarına, duygudaşlık ve doğa sevgisi geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Bu dönemde sınıf ve okul dışında gerçekleştirilecek doğa eğitimi etkinlikleri, çocukların doğayı ve doğadaki çeşitliliği bir bağlam içinde, ilişkiler temelinde algılamalarını; farkındalık ve doğa sevgisi geliştirebilmelerini sağlayacaktır. Bu nedenle sınıf ve okul dışı doğa etkinlikleri bilişsel, duyuşsal ve devinimsel alanda, okul öncesi eğitim programının içeriğine dâhil edilmelidir. Dolayısıyla çocuk için, uzaklarda bir yerlerde değil, tanıdığı, anladığı, deneyimlediği, kendisini bir parçası olarak algılayacağı doğa hem bir öğrenme hem de yaşam alanına dönüşecektir.

Bu bağlamda çocukların örgün eğitim sistemine dâhil oldukları andan itibaren zamanlarının büyük kısmını geçirdikleri okulların bahçelerinin yeterli genişlikte olması ve doğa etkinlikleri yapabilecek şekilde planlanması önem arz etmektedir. Okul bahçelerinin fiziki yetersizlik nedeni ile planlanması ve düzenlenmesi mümkün değil ise Milli eğitim Bakanlığı tarafından her ilçede tüm okulların kullanımına sunulabilecek ortak okul bahçeleri planlanmalıdır. Bu bahçelerde; su arıtmanın gözlemlene bilmesinden ürün yetiştirmeye kadar pek çok etkinlik alanı oluşturulmalıdır. Okullar bu alanları planlanan sürelerde açık hava eğitim alanı olarak kullanılmalı, doğayı anlamaya yönelik dersler buralarda yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Keliher, V. (1997). Children's perceptions of nature. *International Research In Geographical and Environmental Education*, 6, 240-243.
- Akyüz, Y. (2019). Eğitimde çocuk-doğa ve çevre korunması ilişkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(12), 85-96.
- Änggård, E. (2010). Making use of "nature" in an outdoor preschool: Classroom, home and fairyland. *Children, Youth and Environments*, 1(20), 4-25.
- Arabacı, N., & Gök, N. F. (2021). Art Education and Its Importance in Early Childhood. Z. B. Kostova, & K. K. Duisenbaevna içinde, *Developments in Educational sciences* (s. 164-176). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Ayvacı, H. Ş., Bülbül, S., & Bebek, G. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının çevre sorunları kavramına yönelik metaforik algıları ve görüşleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 117-132.
- Ballantyne, R., & Packer, J. (2002). Nature-based excursions: School students' perceptions of learning in natural environments. *International research in geographical and environmental education*, 3(11), 218-236.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Editör, Aydın, H., Eğitim Yayınları. Konya: Eğitim Yayınları.
- Budianto, I. I., & Thorsch, J. A. (2002). There go those kids in nature. *Science and Children*, 1(40), 36.

- Chawla, L. (2006). Research methods to investigate significant life experiences: review and recommendations Reprinted from *Environmental Education Research* (1998) 4(4), pp. 383–397. *Environmental Education Research*, 3/4(12), 359-374.
- Civelek , P., & Özyılmaz Akamca, G. (2017). Açık Alan Etkinliklerinin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bilimsel Süreç Becerilerine Ait Kazanımlarının Gelişimine Etkisi. *Electronic Turkish Studies*(12/18), 173-194.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Çecen, F. (2018). Çocuğun Gelişim Basamaklarına Göre Figürleri Ele Alma Biçimleri. . *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(5), 60-83.
- Çukur, D., & Özgüner, H. (2008). Role of playground design to encourage nature awareness among children in urban areas. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2(Seri A), 177-187.
- Düzenli, T., & Deniz, L. (2019). Okulöncesi Çocuk Resimlerinde Çevre Algısı: Kayseri İli Örneği. *BEYDAĞI I. Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi* (s. 178-186). Malatya: Kongre Kitabı.
- Erentay, N., & Erdogan, M. (2017). Nature education in 22 steps: A model proposal. In M. Costa, B. Dorrio, & P. Michaelides, *Selected Papers on Hands-on Science II* (pp. 244-251). Vila Verde, Portugal: Hands-on Science Network.
- Ernst, J. (2014). Early childhood educators' use of natural outdoor settings as learning environments: an exploratory study of beliefs, practices, and barriers. *Environmental Education Research*, 6(20), 735-752.
- Eskidemir , M. S., Tutkun Yaşar, F., & Yıldırım, G. (2023). Çocukların gözünden doğa. *EDUCATIONE*, 2(1), 34-53.
- Flowers, A. A., Carrollb, J. P., Green, G. T., & Larson, L. R. (2015). Using art to assess environmental education outcomes. *Environmental Education Research*, 6(21), 846-864.
- Froebel, K., Sturrock, R. D., Reynolds, P., Grennan, A., Roxburgh, A., & Macsween, R. N. (1979). In-vitro reactions of lymphocytes in rheumatoid arthritis and other rheumatic diseases. *Annals of the Rheumatic Diseases*, 6(38), 535-543.
- Gulay, H., & Ekici, G. (2010). MEB okul öncesi eğitim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 1(7), 74-84.
- Gulay, Hülya; Öznacar, Mehmet Duran. (2010). *Okul Öncesi Dönem Çocukları için Çevre Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Guzelyurt, T., & Özkan, Ö. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimine İlişkin Görüşleri: Durum Çalışması. *Turkish Studies*, 651-668.
- Gülay, H., & Ekici , G. (2010). MEB okul öncesi eğitim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 1(7), 74-84.
- Gülay, H., & Öznacar, M. D. (2010). *Okul Öncesi Dönem Çocukları için Çevre Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güzelyurt, T., & Özkan , Ö. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimine İlişkin Görüşleri Durum Çalışması. *Turkish Studies*, 11(13), 651-668.

- Kıldan, O., & Pektaş, M. (2009). Erken Çocukluk Döneminde Fen Ve Doğa İle İlgili Konuların Öğretilmesinde Okulöncesi Öğretmenlerinin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(10), 113-127.
- Köşker, N. (2019). Okulöncesi çocuklarında doğa algısı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(19), 294-308.
- Laely, K., Madyawati, L., Hermahayu, H., Rizki, S. F., & Chomisah, C. (2023). Implementation outdoor learning activities (OLA) to develop early childhood language skills. *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 1(7), 787-795.
- Louv, R. (2010). *Last Child in the Woods: Saving our Children from Nature-Deficit Disorder (Main)*. London: United Kingdom: Algonquin.
- Lyon, G. R. (1998). Why reading is not a natural process. *Educational leadership*, 6(55), 14-18.
- McCormick, C. A. (2022). *The importance of sensory experiences for young children (Doctoral dissertation)*. Sacramento, USA: California State University.
- MEB, M. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Gelen Müdürlüğü.
- Migliarese, N. L. (2008). Researching the child-nature connection. *California State Parks*.
- Mitchell, D., Tippins, D. J., Kim, J. A., Perkins, G. D., & Rudolph, H. A. (2016). Last Child in the Woods: An Analysis of Nature, Child, and Time through a Lens of Eco-Mindfulness. In *Mindfulness and educating citizens for everyday life*. M. Powietrzynska, & K. Tobin içinde, *Mindfulness and Educating Citizens for Everyday Life*, (s. 135-158). Sense Publishers.
- Mol, S. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların doğa algılarının resimler yoluyla incelenmesi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özsoy, S. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Algılarının Çizdikleri Resimler Aracılığı ile İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1117-1139.
- Öztürk, A., & Bayrak, D. (2017). Anaokullarındaki Doğal Mekân Ve Materyallerin Çocuk Gelişimindeki Yeri. *Social Sciences*, 12(1), 25-36.
- Philip, H. R. (2022, May). *Integration of 'Mindfulness' into preschool practices: way to enhance children's and educator's well-being (Doctoral dissertation)*. Iceland: Sigilum University of Iceland.
- Shih, Y.-H. (2020). Life education for young children in Taiwanese preschools: meaning, aspects and teaching methods. *Universal Journal of Educational Research*, 4(8), 1246-1251.
- Taner, M. S. (2019). Işık Kirliliği Ölçümü İçin Okullarda Yapılabilecek Deneysel Bir Etkinlik Önerisi. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 1(3), 74-84.
- Taşkın, Ö., & Şahin, B. (2008). Çevre" kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 12.
- Temiz, Z., & Karaarslan Semiz, G. (2018). Combining art activities and nature in pre-school education. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 556-570.
- Türkdoğan, G. (2017). *İnsan doğa ilişkisi bağlamında 1960 sonrası sanatta doğaya yönelimler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi (Doktora Tezi).
-

- Vodopivec, J. L. (2010). Teaching and learning in kindergarten. *US-China Education Review*, 12(7), 98-105.
- Wee, S. J., Kim, S. J., Chung, K., & Kim, M. (2022). Development of children's perspective-taking and empathy through bullying-themed books and role-playing. *Journal of Research in Childhood Education*, 1(36), 96-111.
- Wei , D. (2020, May). The Effects of Earth-Conscious Art Materials on Early Childhood Montessori Students Environmental Awareness. *MAED degree*. Minnesota, St. Paul, USA: Saint Catherine University.
- Yalçın, E., & Demir, H. (2014). Türkiye'de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*(2), 7-18.
- Yaşar, M., İnal, G., Kaya, Ü. Ü., & Uyanık, Ö. (2012). Çocuk gözüyle tabiat anaya geri dönüş. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 30-40.
- Yıldırım, G., & Akamca, G. Ö. (2017). The effect of outdoor learning activities on the development of preschool children. *South African journal of education*,, 2(37).
- Yunker, M., Orion, N., & Lernau, H. (2011). Merging playfulness with the formal science curriculum in an outdoor learning environment. *Children, Youth and Environments*, 2(21), 271-293.